

СТАТИСТИКА

УДК 311. 339

Д. Л. Єрін,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖНАРОДНА ВАЛЮТНА ЛІКВІДНІСТЬ У СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Розглядається взаємозв'язок міжнародної валютної ліквідності країни з макроекономічними показниками; оцінюються стан і тенденції міжнародної ліквідності України.

Ключові слова: міжнародна валютна ліквідність, золотовалютні резерви, платоспроможність, збалансованість зовнішньої торгівлі, статистичні індикатори.

Рассматривается взаимосвязь международной валютной ликвидности с макроэкономическими показателями; оценивается состояние и тенденции международной ликвидности Украины.

Ключевые слова: международная валютная ликвидность, золотовалютные резервы, платежеспособность, сбалансированность внешней торговли, статистические индикаторы.

The relationship between international currency liquidity and macroeconomic indicators is considered; the state and trends international liquidity of Ukraine is estimated.

Keywords: international currency liquid assets, gold deposit funds, country's paying capacity, external trade equilibrium, statistical indicators.

Вступ. З розгортанням процесу глобалізації посилюється відкритість національних ринків і фінансова взаємозалежність країн. Через нестачу власних ресурсів для фінансування розвитку національних економік, асиметрію і дисбаланси у торговельних відносинах та незбалансованість поточних платежів економіка більшості країн набуває боргового характеру. Запозичення іноземного капіталу, з одного боку, збільшують ресурси економічного розвитку, а з другого, породжують проблему обслуговування боргів, посилюють залежність державних фінансів від ко-

ливань кон'юнктури на світових фондових і валютних ринках, підвищують ризик виникнення кризи ліквідності.

Україна в системі сучасних міжнародних валютно-кредитних відносин виступає як чистий дебітор. Станом на 31.12.2008 р. валютний зовнішній борг становив 103,2 млрд дол. США, з них прямий державний та гарантований державою борг — 18,5 млрд дол. США [4]. Прийняття виважених поточних і стратегічних управлінських рішень щодо державних боргових зобов'язань та мінімізації негативних зовнішніх впливів на економіку в умовах макроекономічної нестабільності актуалізує проблему оцінювання стану заборгованості, платоспроможності та міжнародної валютної ліквідності кожної окремої країни.

Проблеми платоспроможності присвячено численні дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців, фахівців та консультантів міжнародних організацій. Вони спрямовані на визначення впливу державного боргу на економіку та оцінювання стану боргової безпеки країни. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили вітчизняні вчені: В. Гець, Т. Вахненко, Я. Жаліло, І. Крючкова, І. Манцуrow, О. Царук, В. Шевчук та ін. Разом з тим, недостатньо розробленими залишаються методологічні аспекти статистичного оцінювання валютної ліквідності як основної компоненти міжнародної фінансової позиції країни, взаємозв'язку ліквідності з іншими макроекономічними і валютно-фінансовими показниками.

Мета дослідження — розкрити сутність і методологічні засади статистичного оцінювання міжнародної ліквідності, визначити її роль у системі макроекономічних і валютно-фінансових показників, проаналізувати стан і тенденції міжнародної ліквідності України. Об'єкт дослідження — Україна як суб'єкт міжнародних економічних відносин, предмет — стан і тенденції міжнародної ліквідності.

Результати дослідження. Міжнародна валютна ліквідність визначається як спроможність держави своєчасно виконувати свої міжнародні фінансові зобов'язання і обслуговувати зовнішні борги, тобто поняття ліквідності взаємопов'язано з поняттям платоспроможності. Для оцінювання платоспроможності країн у міжнародній практиці використовують співвідношення обсягів зовнішнього боргу з основними параметрами відтворювального процесу, насамперед, з обсягами і динамікою валового внутрішнього продукту (ВВП) та експорту товарів і послуг. Тракткування платоспроможності як стану ліквідності передбачає наявність у країні в даний момент чи

період часу певного обсягу міжнародних платіжних засобів, достатнього для погашення поточних боргових зобов'язань. Оцінка ліквідності базується на порівнянні обсягів поточних платежів за зовнішніми боргами з наявними обсягами ліквідних активів — офіційними золотовалютними резервами, якими розпоряджаються органи грошово-кредитного регулювання країни.

Повну і всебічну інформацію щодо обсягів і зміни резервних активів надає НБУ: наявність резервів на початок та кінець періоду — в балансі Міжнародної інвестиційної позиції; зміни обсягу резервів, що відбулися протягом звітного періоду, фіксуються у платіжному балансі. Знак зміни резервів (-,+), свідчить про зміцнення (послаблення) фінансового стану і платоспроможності країни.

Статистичним вимірником міжнародної валютної ліквідності країни є відношення обсягу резервних активів до тижневого імпорту товарів і послуг:

$$\frac{\text{Резервні}_\text{активи}}{\text{Тижневий}_\text{імпорт}} = \frac{\text{Резервні}_\text{активи}}{\text{Імпорт}_\text{товарів}_\text{і}_\text{послуг}_\text{/52}}$$

Це відношення показує тривалість періоду, за який наявні ліквідні резерви можуть забезпечити фінансування імпорту. У міжнародній практиці достатнім вважається трьохмісячне покриття імпорту товарів та послуг, тобто у випадку різкого падіння експортних доходів економіка країни протягом 12 тижнів спроможна адаптуватися до зовнішнього шоку і провести заміщення імпорту.

В Україні за період з 2000 по 2008 р. спостерігається стійка тенденція до нарощування офіційних резервів (у 2008 р. за рахунок першого траншу за кредитом stand-by). Темпи нарощення резервних активів значно випереджали збільшення обсягів імпорту, що сприяло зростанню ліквідності. На початок 2009 р. резервні активи становили 31,5 млрд дол. США (без врахування курсової різниці), що могло забезпечити фінансування імпорту товарів та послуг протягом 20,7 тижнів майбутнього періоду. Тенденція міжнародної ліквідності України описується параболою 3-го порядку (рис. 1). Про адекватність трендової моделі характеру динаміки ліквідності свідчить коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,9415$ (x — змінна часу).

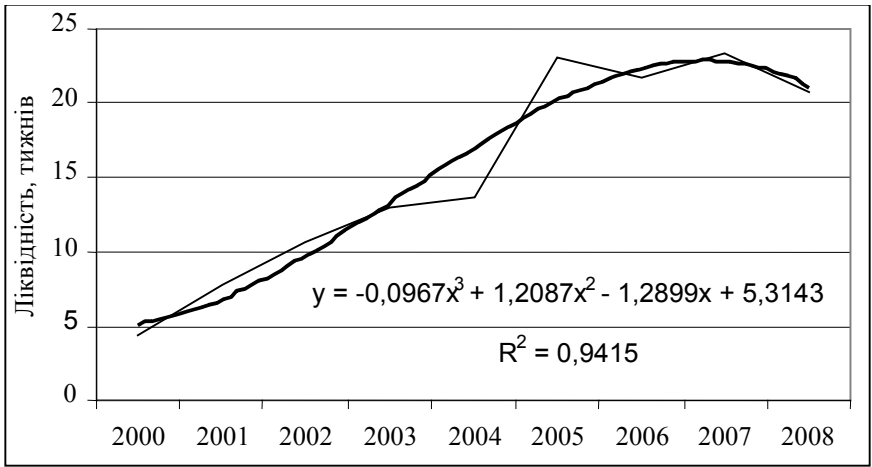


Рис. 1. Тенденція міжнародної ліквідності України за 2000–2008 рр.

Регулювання ліквідності як елементу валютної системи базується на постійній підтримці необхідного співвідношення між основними макроекономічними і валютно-фінансовими показниками, зокрема: з валовим внутрішнім продуктом Q , обсягом офіційних резервів R , обсягами експорту E та імпорту I , обсягом державного зовнішнього боргу V і платежів з його обслуговування S . Для цього світова практика використовує низку індикаторів, гармонізованих у рамках міжнародних фінансових організацій. Їх можна об'єднати в три групи: 1) боргова позиція країни, 2) платоспроможність і 3) збалансованість зовнішньої торгівлі. Поле відношень між блоками цих індикаторів схематично представлено на рис. 2.

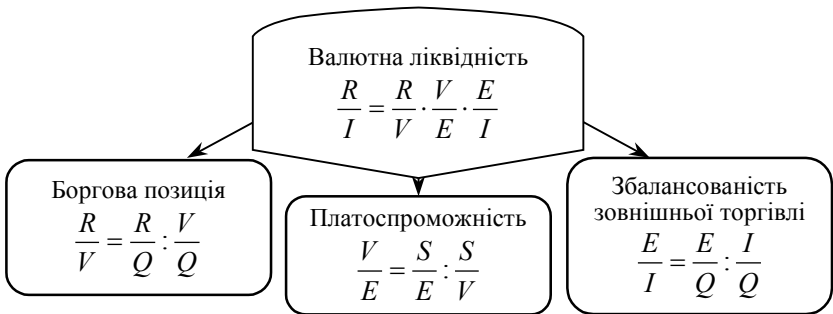


Рис. 2. Поле відношень індикаторів міжнародної валютної ліквідності і загальної платоспроможності країни

Боргову позицію країни визначає обсяг державного зовнішнього боргу. Відношення резервних активів до суми державного зовнішнього боргу $\frac{R}{V}$ показує, чи здатна країна покривати борги за рахунок офіційних резервів. Визначальним компонентом цього блоку є боргове навантаження на економіку країни $\frac{V}{Q}$ (критична межа 40 %).

Індикатори другого блоку характеризують спроможність країни покрити заборгованість валютними доходами від експорту: відношення зовнішнього державного боргу до експорту товарів та послуг $\frac{V}{E}$ оцінює довгострокову платоспроможність країни (критична межа 150 %), відношення платежів з обслуговування (у т.ч. погашення) зовнішнього боргу до експорту товарів та послуг $\frac{S}{E}$ — коефіцієнт норми обслуговування боргу — дає оцінку платоспроможності країни на найближчу перспективу. Якщо значення норми обслуговування боргу перевищує 20 %, країна вважається неплатоспроможною. На кінець 2008 р. рівень зовнішнього боргового навантаження на економіку України становив 10,3 %, довгострокова платоспроможність — 21,6 %, поточна — 2,7 %, тобто жоден індикатор не перевищив критичної межі.

Незважаючи на помірне боргове навантаження, параметри обслуговування боргу залишаються доволі високими. На погашення і обслуговування зовнішнього державного боргу за період 2005—2008 рр. витрачалися суми, еквівалентні 3—5 % доходів державного бюджету. З року в рік у державний бюджет України закладається сценарій нарощування зовнішніх боргів. Фінансування бюджетного дефіциту переважно за рахунок зовнішніх джерел суперечить загальносвітовим тенденціям, оскільки боргові платежі звужують джерела внутрішнього інвестування і зменшують обсяги фінансування соціальних програм.

Пом'якшення зовнішніх боргових проблем можливе за умови зрівноваження рахунку поточних операцій платіжного балансу та зростання резервних активів. Враховуючи високу кореляцію між сальдо рахунку поточних операцій і торговельним балансом (коефіцієнт кореляції 0,94), основним джерелом поповнення офіційних резервів можна вважати торговельний баланс [2, с. 66–67]. Індикатором збалансованості зовнішньої торгівлі є коефіцієнт

покриття імпорту експортом $\frac{E}{I}$. При активному сальдо торговельного балансу цей коефіцієнт перевищує одиницю, при пасивному — менше одиниці. Різниця $(1 - \frac{E}{I})$ характеризує масштаб дефіциту (профіциту) торговельного балансу.

Коефіцієнт покриття можна подати співвідношеннями обсягів експортно-імпортних операцій з валовим внутрішнім продуктом:

- ✓ співвідношення обсягів експорту/імпорту — коефіцієнт покриття $\frac{E}{I} = \frac{E}{Q} : \frac{I}{Q}$;
- ✓ відношення експорту товарів і послуг до ВВП (експортна квота) розглядається як індикатор відкритості економіки (не менше 35 %) $\frac{E}{Q}$;
- ✓ відношення імпорту товарів і послуг до ВВП характеризує ступінь імпортової залежності економіки (критична межа 15 %) $\frac{I}{Q}$.

В Україні у 2008 р. від'ємне сальдо торговельного балансу становило 17,0 млрд дол. США, коефіцієнт покриття — 0,856. Дефіцит торговельного балансу в розмірі 14,4 % зумовлений, передусім, надзвичайно високим рівнем імпортової залежності — 55,4 %, що перевищує критичну межу у 3,7 разу. Експортна квота на рівні 47,5 % свідчить про надвідкритість економіки, а отже, про залежність її від кон'юнктури світових ринків і вразливість до зовнішніх шоків.

Висновок. Взаємозв'язок макроекономічних показників засвідчує, що підтримка адекватного рівня валютних резервів і зміцнення платоспроможності країни можливе за умови забезпечення сталої динаміки обсягів експорту, підтримання позитивного зовнішньоторговельного сальдо і рівноваги платіжного балансу, залучення в достатніх розмірах інвестицій для розвитку національної економіки.

Ключові проблеми забезпечення збалансованості зовнішньої торгівлі пов'язані, перш за все, з оптимізацією товарної структури експорту та імпорту, з диверсифікацією геополітичних і регіональних пріоритетів, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності національної економіки і зміцненню зовнішньоекономічної позиції України.

Щоб зменшити кредитні і валютні ризики зовнішньоборгових операцій, необхідно забезпечити відповідну пропорцію темпів зростання боргових зобов'язань, ВВП і бюджетного дефіциту. Акценти використання зовнішніх запозичень мають бути перенесені на фінансування довгострокових інвестиційних програм, рівень прибутковості яких дозволяв би виконувати зовнішні зобов'язання на принципах самоокупності.

Література

1. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Вахненко Т. П. — К.: Альтепрес, 2006. — 152 с.
2. Манцуров І.Г. Економічне зростання і стан платіжного балансу. Статистичні аспекти оцінювання та аналізу / Манцуров І.Г., Єрін Д.Л. — К.: КНЕУ, 2006. — 148 с.
3. Динаміка платіжного балансу України (аналітична форма представлення) [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.bank.gov.ua
4. Державний та гарантований державою борг України за останні 5 років [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

Статтю подано до редакції 17.09.09 р.

УДК 330

І. В. Луняк,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПІДВИЩЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ — ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС УПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАНДАРТУ НОРМАЛЬНОГО ВІДТВОРЕННЯ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ

У статті розглядаються питання статистичного оцінювання рівня мінімальної заробітної плати в Україні.

Ключові слова: оплата праці, середня заробітна плата, мінімальна заробітна плата.

В статье рассматриваются вопросы статистической оценки уровня минимальной заработной платы.